

A terepbejárás során a Nyírbogát és Kisléta közötti szakaszon és a Nyírbogát Istvántanya közötti szakaszon egy-egy új lelőhelyet találtunk.

Fekete-rét (azonosító nélkül): Nyírbogától É-ra, a Nyírbogát–Kisléta közötti műúttól ÉK-re, a Fekete-rét határrészben, egy É–D-i irányú homokdomb és a Léta-Pócspetri-csatorna között helyezkedik el. A terepbejárás során egy megközelítőleg 60×100 m-es területen római császárkorra és Árpád-korra keltezhető telepnyomokat találtunk. A lelőhely kiterjedését DNY-i irányba, a terület fedettsége miatt (akácerdő) nem tudtuk vizsgálni.

Istvántanyától É-ra (azonosító nélkül): Nyírbogát és Istvántanya nevű településrésze között, a két településrészt összekötő műúttól K-re, az út és a Bogáti (IV/4-es) folyás között, egy megközelítőleg 220×100 m-es területen római császárkori és késő avar kori településnyomokat találtunk. A lelőhely egy É–D-i irányú homokdomb É-i lejtőjén helyezkedik el. A lelőhely kiterjedését K-i és Ny-i irányban a terület fedettsége (fejllett őszi gabona) miatt nem tudtuk vizsgálni.

MAGYAR CSABA

246. Nyíregyháza, Oros VII. (Oros, Nyírpazonyi leágazás) (KÖH 35112)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) **U, B, V, Szk, Lt, Sza**
Fent nevezett helyen, a Vezér utcában, 2014. március 18. és június 10. között feltárást folytattunk. Előzményként említjük, hogy kivonulásunkat megelőzően a megrendelő az adott telken már előzetesen eltávolíttatta a humuszt, így az objektumok egy részét biztosan el is pusztította.

A munka során megkutatott 120 jelenség közül 1 középső újkőkori, 6 kora bronzkori, 50 kora vaskori gödör és egy ház, 2 kelta gödör, 15 császárkori gödör, valamint 25 recens gödör. Ez utóbbiak jelenléte nem meglepő, hiszen a telken álló házat is csak a közelmúltban bontották el, ráadásul Oros egyik fő ütőere, a Vezér utca mentén fekszik.

A lelőhely neolitikum anyagának csúcsát egy bükk kultúrák töredék jelenti, de nagyon szép Nyírség-kultúrák kerámiát is találtunk. Itt is azt tapasztaltuk, hogy a környék más lelőhelyeihez hasonlóan (M3 Keleti elkerülő út 24., és Nyíregyháza-Oros, Üzleti Megapark) a jellegzetes, még késő bronzkori jegyeket mutató kerámia mellett, már vaskori tulajdonsággal bíró anyag (korongolt kerámia, csontfaragványok) mutatta ezt az átmeneti korszakot. Szép lelet egy gerezdelt, kis méretű agyag orsógomb. A jól iszapolt edények mellett, a kelta fazekasság jellemzői, a grafitos fazekak is szép számban kerültek elő. A császárkori településanyag szokványos, túlnyomórészt szürke, kisebb mennyiségben téglaszínű cserépanyaggal és nem túl sok állatsonttal képviseltette magát. Bacskai István fémdetektoros szakember is átvizsgálta a telket, és a néhány régészeti korú tárgy közül említésre érdemesnek bizonyult egy kettős, spirálbütykös korongpárral díszített bronz szíjelosztó(?), 2 szkíta nyílhegy, egy császárkori karperec, egy 2. századi római érme és egy kulcs töredéke.

A feltáráson részt vettek: Mester Andrea gyűjteménykezelő, Kiss László, Sipos Attila Csaba rajzoló, Vizler Csaba régész-technikus, Körösfői Zsolt, Toldi Zoltán, Tompa György régészek.

PINTYE GÁBOR

247. Nyíregyháza határa

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) **Ő, B, Sza, Hu?, Ge?, Á, I**

A Nyíregyháza nyugati elkerülő 338-as sz. főút létesítésével kapcsolatban 2013–2014-ben az alábbi helyszíneken folytak próbafeltárások, a nyomvonalon É–D-i irányban haladva:

Felsőszima, 11. (KÖH 59088): Anyomvonal 10. és 11. lelőhelyi esetében a feltárássra kijelölt területet 2014. május 20-án vette át Istvánovits Eszter (JAM) Pappné Kurucz Katalintól (MNM NÖK), a lelőhelyek humuszolása még aznap megtörtént. A következő nap Toldi Zoltán végezte a feltárást, majd 2014. május 22-től Körösfői Zsolt folytatta. Május 26-án, hétfőn befejeződött a lelőhely feltárása. A kutatászondból kitermelt földet az árkok két oldalán deponáltuk. A humuszréteg változó vastagságának bizonyult: nagyjából fél méter és egy méter között.

A lelőhelyen hét objektumot tártunk fel. Egy újkori edényalj töredékét találtuk, így a lelőhely keltezésénél továbbra is a közhiteles nyilvántartásban ismertre hagyatkozhatunk. Az objektumok betöltése alapján annyi megállapítható volt, hogy azok feltehetőleg nem egy időhorizonthoz tartoznak. Az árkok, bár bizonyítani nem tudjuk, viszonylag magasan kerültek elő a jelenlegi járósínhez képest, emiatt (is) inkább újkoriaknak/jelenkoriaknak tartjuk, a környező termőföldek vízvezető árkai, csatornái lehettek. A geofizikai vizsgálatok által kimutatott gödröt megtaláltuk, ez feltehetőleg régészeti korú.

Felsőszima, Polyákbokortól ÉK-re, 10. (KÖH 59087): A lelőhelyen hét objektumot tártunk fel. Két állatsonttöredéket találtunk, így a lelőhely keltezése továbbra is kérdéses. Az objektumok betöltése alapján annyi megállapítható volt, hogy azok feltehetőleg nem egy időhorizonthoz tartoznak. Az árkok, bár bizonyítani nem tudjuk, viszonylag magasan kerültek elő a jelenlegi járósínhez képest, emiatt (is) inkább újkoriaknak/jelenkoriaknak tartjuk, a környező termőföldek vízvezető árkai, csatornái lehettek. A geofizikai vizsgálatok által kimutatott gödröt megtaláltuk, ez feltehetőleg régészeti korú.

A próbafeltárást szegényes régészeti „felhozatalában” legjelentősebb leletnek a 6. STR számú nagy méretű gödör jelentett, amelyet már a magnetométeres vizsgálatok is kimutattak. Keltezését nem sikerült megállapítanunk (egy darab állatsont került ki belőle), ahogyan funkcióját sem. Annak alapján, hogy a szélei felé a betöltés az oldalfal sárga, szűz talajától már nehezen különválaszthatónak bizonyult, s nagyobb, sárga rétegződések voltak megfigyelhetőek, hosszabb ideig állhatott nyitva és lassan töltődött fel.

A nyomvonal 10. és 11. lelőhelyei feltárástán résztvevő munkatársak: Istvánovits Eszter, Toldi Zoltán régészek, Bocz Péter és Vizler Csaba régésztechnikusok, Kiss László rajzoló, valamint Veszprémi László geodéta.

KÖRÖSFŐI ZSOLT

Felsőszima, Polyákbokortól DK-re, 5b. lelőhely (KÖH 34774): A nyomvonal 5b., 6. és 7. lelőhelyei próbafeltárást 2014. május 20. és június 16. között végeztük el.

A lelőhely Nyíregyházától Ny-ra, Polyákbokortól DK-re, a Nyíregyházáról Polyákbokorra vezető műúttól D-re helyezkedik el. A tervezett É–D-i irányba futó 338-as sz. főút nyomvonala a korábban terepbejárások⁵² alapján azonosított, meg-

52 RKM 2006, 250.

közelítőleg ÉNy–DK-i irányú lelőhely ÉNy-i részét érinti. Az érintett lelőhelyrészre két kutatóárkot húztunk. A kutatóárkokban a gépi kézi humuszosítás során 11 foltot azonosítottunk. A 11 foltként jelentkező jelenség közül 9 bizonyult régészeti érdekességűnek, a szarmata és Árpád-korra keltezhető (3 árok, 2 ház, 2 gödör, 1 kemence és egy feltehetően füstölő). Az objektumok döntő többsége csak részben esett a kutatóárkokba. Az STR 21 esetében pedig csak a kemence egy negyede. Az STR 21 kutatóárkokba eső kemencerész boltozata épségben maradt meg. A feltehetően lakóházhoz tartozó jelenséget pozitívba bontottuk. A boltozat kis szelete és *in situ* helyzete a további bontást nem indokolta. Egy jelenség (STR 4) esetében munkavédelmi okokból a teljes mélységet nem értük el. A három árok rész közül kettő irányából adódóan feltehetően azonos. Az épületek tapasztalt padlójú félig földbe mélyített lakóházak kemencéjük meglehetősen rossz állapotban maradtak meg.

Felsősima, 7. (KÖH 59084): A lelőhely Nyíregyházától Ny-ra, Polyákbokortól DK-re, a Nyíregyházáról Polyákbokorra vezető műúttól D-re, az 5b. lelőhelytől D-re lévő, megközelítőleg K–Ny-i irányú dűlőúttól D-re helyezkedik el. A tervezett, É–D-i irányba futó 338-as sz. főút nyomvonala a korábban terepbejárások alapján azonosított, megközelítőleg É–D-i irányú lelőhely döntő többségét érinti. Az érintett lelőhelyrészre három kutatóárkot húztunk. A kutatóárkokban összességében 15 régészeti érdekességű jelenség került elő (2 ház, 3 gödör, 1 kemencebokr 2 kemencével, 1 árok és 8 feltehetően verem). Az épületek félig földbe mélyített tapasztott padlójú, tüzelőberendezéssel ellátott lakóházak. A kétkemencés kemencebokr egyik kemencéjénél 7 megújítás-réteget azonosítottunk. A veremként azonosított jelenségek egyszerű ívelt oldalúak, illetve kissé vagy nagymértékben hasasodóak (méhkas alakúak). A 15 jelenségből 5 esetben került elő kerámiaanyag, melyek Árpád-koriak.

Felsősima, Nagy szék-tó kelet, Állatforgalmi Vállalattól ÉK-re, 6. (KÖH 81639): A lelőhely Nyíregyházától Ny-ra, a Nyíregyházáról Kálmánháza vezető műúttól É-ra helyezkedik el. A tervezett 338-as sz. főút nyomvonala É–D-i irányban érinti a lelőhelyt. A kutatóárkokban összességében 37 régészeti érdekességű jelenség került elő (2 ház, 1 kemencebokr, 2 kút, 13 verem, 19 gödör). Az épületek félig földbe mélyített tapasztott padlójú, tüzelőberendezéssel ellátott lakóházak. A veremként azonosított jelenségek egyszerű ívelt oldalúak, illetve kissé vagy nagymértékben hasasodóak (méhkas alakúak). A feltárt gödrök döntő többsége kisméretű, sekély, leletanyagot szinte alig tartalmaztak. Datalásra alkalmas kerámiaanyag alapján szórványos bronzkori és átlagos intenzitású szarmata, szarmata-germán (?), illetve Árpád-kori településrészlet került feltárára.

KISS CSABA

Mandabokr II. (Nyíregyháza nyugati elkerülő 36. lh. (KÖH 38836): A Nyíregyháza nyugati elkerülő út nyomvonala, a címbeli lelőhelyen a következő feltárómunkák zajlottak 2013–2014-ben:

A NIF Zrt-vel kötött szerződés alapján a Nyíregyháza nyugati elkerülő út nyomvonala elsőleges régészeti dokumentációt kellett készítenie a nyíregyházi Jósza András Múzeumnak. Ennek keretein belül az érintett, 36. sz. lelőhely feletti humuszvastagság okán a kiásott szondák, valamint a 90 cm mélységet meg nem haladó mélységben jelentkező régészeti objektumok

kat tárhattuk fel. A lelőhelyen 2013. április 22. és május 2. között 75 objektumot azonosítottunk 2193 m² területen.

Feltártunk 3 őskori gödröt – a jellegtelen kerámiaanyag pontosabb kormeghatározást nem tett lehetővé. A legtöbb objektum egy igen intenzív, késő császárkori/hunkori(?) településhez tartozott: 1 ház, 5 cölöplyuk, 40 gödör. Régészeti leleteket nem tartalmazott, vagy csak keltező értékkel nem rendelkező állatcsontot találtunk 20 gödörben és egy cölöplyukban. Utóbbiak korát kérdésesnek határoztuk meg. Kibontottunk továbbá négy természetes jelenségnek bizonyult gödröt. A 17. sz. objektum közepén egy kézzel formált edényt találtunk – feltehetően egy kérdéses korú, hamvasztásos sír lehetett.

Korszak	Sír	Ház	Gödör	Cölöplyuk	Természetes jelenség	Összesen
Őskor	-	-	3	-	-	3
Császárkor	-	1?	40	5?	-	46
Kérdéses	1	-	20	1	-	22
Természetes jelenség	-	-	-	-	4	4
Összesen	1	1	63	6	4	75

A régészeti objektumok a lelőhely É-i, magasabban fekvő részen sűrűsödtek. A lelőhely pontos határait nem sikerült megállapítanunk. A lelőhely a tervezett út nyomvonala É-i és D-i irányban is tovább folytatódik.

A kiásott objektumokból bőséges leletanyag került elő. A leletanyag kézzel formált és a vörös vagy szürke színű, jól iszapolt, korongolt császárkori és kézzel formált edénytöredékből, valamint állatcsontokból és kevés paticsból tevődik össze. A leletanyagot a nyíregyházi Jósza András Múzeumban helyeztük el.

A feltáráson részt vettek: Bocz Péter régész technikus, Svéda Csaba és Vizler Csaba rajzoló, Bacskai István műszeres leletfelderítő.

SCHOLTZ RÓBERT

Leelőhelyünk a 0+000–2+225 km közötti szakaszon Mandabokr II. határában található, az M3 autópályától közvetlenül É-ra. A 2013. év folyamán Scholtz Róbert által elkezdett ásást folytattuk és fejeztük be. A munka idején folytatásának oka az volt, hogy egy akácok kivágása és dűcsközése csak mostanra valósult meg.

2014. április 10. és május 9. között 25 régészeti objektumot tártunk fel, melyek egy kút kivételével gödrök, ill. gödöralk voltak. Objektumaink többsége 5–20 cm közötti mélységet mutattak, azaz nyilvánvalóan indításuk valahol a mai értelemben vett humuszban kereshető. Érdekes, hogy egyes objektumok a placc azon részén is jelentkeztek, melyekről csak 40–50 cm termőréteget távolítottunk el. Ezzel együtt, a gödrök sekély mivolta megengedi, hogy szájuk valahol a mai felszín felett kellett, hogy induljon, tehát egy erőteljes erózióval vagy futóhomok mozgással számolhatunk. Leletanyagunk minimális ugyan, de a szórványos szarmata cserepek mellett előkerült 2 amforatöredék is.

Bacskai István fémdetektoros szakember több alkalommal megvizsgálta a szelvényt és környékét, és a placctól ÉK-i irányban 30–40 m-re kezdődően egy alacsony dombháton egy 90 darabos Kr. u. II. századi római denárokból és egy arany fülkarikából álló, szétszántott kincset talált.

A feltáráson részt vettek: Kiss László és Sipos Attila Csaba rajzoló, valamint Istvánovits Eszter, Körösfői Zsolt és Toldi Zoltán régészek.

PINTYE GÁBOR

248. Orosháza, Bónum, Faluhely (KÖH 29828) (Békés megye) Á

A bónumi homokbánya terjeszkedésével kapcsolatosan az Orosházi Múzeum 2012, 2013 és 2014 nyarán 163 sírt tárt föl mentőfeltárási keretén belül. Minden előkerült sír padmalyos temetkezés volt, és nagy valószínűség szerint a 11–13. századra keltezhetőek. A rohammunkában rendkívül sok szakember és lelkes aktivista vett részt, akiknek a munkáját itt is köszönjük! Az ásatáson végig segítségünkre volt Csányi Viktor régész (TJM, Hódmezővásárhely).

RÓZSA ZOLTÁN

249. Ozora, Vár (KÖH 23216) (Tolna megye) Kk, Kú, Ú

A szekszárdi Wosinsky Mór Múzeum (megrendelő: Forster Gyula Örökségvédelmi Központ) megbízásából az Ásatárs Kft 2014. november 7-e és 21-e között ásatást végzett az ozorai várban.

A Wosinsky Mór Múzeum a következő feladatok elvégzésével bízta meg az Ásatárs Kft-t: a Ny-i (ÉNy-i) várfal előtti szelvények tanúfalainak elbontása, a Ny-i (ÉNy-i) várfal lavírsíkjának kialakítása, az ún. DNy-i rész (tervezett kiállítóhely) kivitelezési mélységig való feltárása, a D-i (DNy-i) várfal Ny-i szakasza előtti rész kivitelezési mélységig való feltárása, megtisztítása, a D-i (DNy-i) várfal lavírsíkjának kialakítása, a D-i (DNy-i) várfaltól D-re levő szennyvízcsatorna feltárása, a várépület K-i oldalán tervezett vizesblokk területének feltárása. A feltárási munkák közben feladatunk az ÉK-i saroktorony kutatószondával való keresésével bővült.

Ny-i (ÉNy-i) várfal) tanúfalainak elbontása

Az 1980-as években feltárt Ny-i (ÉNy-i) várfal előtti sávban az itt tervezett felvezető út helye 2013-ban Feld István vezetésével került feltárássra.⁵³ Az idei évben régészeti módszerekkel bontottuk el az árok megfelelő részének betöltését. Négy alapfeltáró szondát mélyítettünk le a várfalak alapozási síkjának meghatározására. Teljesen kibontottuk az ÉNy-i torony D-i részét. Végig (változó magasságban álló) kőfalazatot figyelhetünk meg, téglasorok csak a K-i, magasabb falszakaszon maradtak meg. Alul 70–80 cm megfogható magasságban nagyobb faragott kőtömbök, felette 9 téglasor 65 cm legnagyobb magasságban, felette közepes méretű, részben faragott kőtömbök (20×40–30–60 cm) 80 cm magasságban, felette 10 téglasor 80 cm magasságban, Ny–ÉNy felé lepusztuló magasságban volt megfigyelhető. A vár enyhén rézsús ÉNy-i külső falát – mely az É-i saroktoronyhoz csatlakozó része felső szakasza kivételével teljes egészében kőből készült – már 1981–1988 között feltárta Feld István és munkatársai. A 2013-ban kijelölt szelvényekben/árkokban elért mélységet nem tudományos/kutatási szempontok határozták meg, az az itt tervezett felvezető út szintjéből adódott. A cél akkor alapvetően az volt, hogy az annak kialakításához szükséges

földmunkát végezzük el, az utépítés által nem érintett (alsó) rétegeket bolygatatlanul kívántuk meghagyni az utókor (és így egy későbbi kutatás) számára. A metszet- és tanúfalakat a 2013-ban kiosztott rétegszámok alapján bontottuk el, a leletanyagot is ez alapján különítettük el. Idén szállítottuk be a 2013-ban feltárt nagyobb faragott kövekből álló kőanyagot: nagy méretű, többszörösen profilált kapukeret elem (1. sz. kő) és egy gótikus bordaindítás (2. sz. kő).

A Ny-i (ÉNy-i) várfal mintegy 1,1–1,5 m-es szélességben, É-i részén jóval magasabban és szélesebben, volt megfogható. Az É-i részen a vízszintes falkoronát a lavírsík mentén is egy rövid szakaszon meg tudtuk fogni. A D-i, mélyebben lévő rész, egy nagyon rövid kis szakaszán meglehetősen lepusztult volt a várfal. D-i végében a modern iskolaépülettel elrombolták (már nem csatlakozott a DNy-i saroktoronyhoz, egy 1,5–2 m-es hiátus képződött). A Ny-i várfal DNy-i saroktoronyához közel, attól É-ra a várfalnál, a 2013/1 és a 2013/2-es számú tanúfal K-i végén egy vörös, illetve nagyobbbrészt szürke hamus réteges foltot érzékeltünk a tanúfal alján, amire négyzet alakban, két kis szelvényben (2×2 m, illetve 2,1×2,2 m) rábontottunk. Egy NyDNy–ÉK irányú vörös égett sávot bontottunk ki, valószínűleg, egy elplanírozott résznek a maradványa a kivitelezési mélység alatt 20 cm-rel. A vörös égett réteg egy 10–15 cm után, belsejében szürke hamus réteggé változott. Az előkerült leletanyag (16–17. századi kerámia) alapján is egy valószínűsíthető feltöltési réteget fogtunk meg.

Úgy tűnik, hogy kései (17. századi), modern beasásokkal zavart betöltési rétegeket kutattunk itt, akárcsak Feld István 2013-ban.

A Ny-i (ÉNy-i) várfal lavírsíkjának kialakítása

É-ről D-i irányba haladva 40–50 cm, majd 50–90 cm szélességben lehetett megfogni a Ny felé leszakadó, nagyjából vízszintes falkoronát. Belső oldalát 20–30 cm-es faragott kváderek, belsejét nagyobb és apró kövekből álló, beleoltott mészhabarccsal összefogott falazat alkotja. A Ny-i lavírsík függőleges metszetében számos alaktalan folt jelentkezett, aminek oka az lehet, hogy a különböző ferde helyzetű, illetve ívelt, egyenetlen felületű feltöltési rétegeket egy (csak keresztirányban vízszintes, de amúgy szintén a fal síkját követő) lavírsíkkal metsztük el, mely által különböző szinteken jelentkeztek a feltöltési rétegek. A függőleges falban jól érzékelhető a különböző feltöltési rétegek. A felső humuszos réteg alatt egy modern kori feltöltési réteg helyezkedik el. Ez alatt, D felé haladva egy ferde, valószínűleg megcsúszott, illetve részben valószínűleg modern feltöltési rétegsorok váltakoznak sötétebb barna, rögzősebb betöltésekkel. Alattuk már egy barnább, kevésbé bolygatott, illetve szürke bolygatott rétegek váltakoznak.

Az É-i rész D-i harmadában függőleges, jóval vastagabb vöröses feltöltési réteggel találkozunk, értelemszerűen ott a vízszintes részen is sokkal pregnánsabban vöröses foltokkal jelentkezett. A vörös planírozási réteg 1,0–1,2 m-es mélységben Zsigmond kori feltöltés nyoma lehet. A lavírsík bontása és nyesése közben 16–18. századi kerámia került felszínre. A Ny-i lavírsík vörös égett betöltés részét egy szakaszon lemélyítettük. Itt a felső rétegsor humuszréteg; alatta egy alig kevert masszívabb, talán Zsigmond kori, feltöltés; aztán kevertebb, sötét barnásszürke réteg; majd a Zsigmond kori erősen kevert, vörös, égett, masszív, tömör feltöltés, mintegy 80–150 cm vastagságban; alatta egy a D-i részén fekete, majdnem tömör, tözeges; Ny-i részén a lemélyített területen pedig újabb, paticsal alig kevert sárgásszürke-barnás rétegsorokat figyeltünk meg. Ez a

⁵³ RKM 2013, 90–93.